
SZEMLE

Luděk Vlček¹

AZ ALSÓ-HEGYI BARLANGOK KUTATÁSÁNAK LEGÚJABB EREDMÉNYEI

1. Bevezetés

A Cseh Barlangász Egyesület ZO 1-11 Barradien barlangász csoportja 1991-től végez aktív kutatómunkát az Alsó-hegyen. A kutatások először csak a szlovák oldalon folytak, majd 2004-től átterjedtek a magyar oldalra is. A munka célja nemcsak kizárólag új barlangok és karsztos objektumok feltárása és tudományos vizsgálata volt, hanem fontos részét képezte a területről eddig megjelent irodalom összegyűjtése és feldolgozása is. Az összetett kutatómunka eredményeképpen számos jelentős új zsomboly került feltárássra, mint például a Natržená (Felszakadt-zsomboly), Žížalí (Gilisztás-zsomboly), Abstinentov (Absztinens-zsomboly), illetve ismert zsombolyokban további feltárások, pl. Kostnica (Csontos-zsomboly). Barlangász csoportunk az 1990-es évek elején szoros együttműködést alakított ki a területen kutató szlovák csoportokkal (Drienka és Jána Majku), akik szintén több jelentős barlangot, illetve zsombolyt tártak fel, pl. Hlinoš (Agyagos-zsomboly), Lácova (Lác-zsomboly), Poroňa (Poronya-zsomboly). A magyar oldalon az utóbbi évek legjelentősebb feltárásai az 51 m mély Moszkítós-zsomboly (Nyerges M., MAFC barlangkutató csoport, 1997) és a régészeti szempontból jelentős Hosszú-tetői-barlang voltak. Utóbbiban bronzkori arany ékszereket és fém pengetőredékeket is találtak (Szenthe).

Ezen eredmények mind arra ösztönözték csoportunkat, hogy folytassuk a terület megismerését új barlangok feltárása reményében. A barlangbejáratok egy részére a természetes felszakadás, másokra a természetes beomlás jellemző, pl. Slněčná (Napfény-zsomboly).

Az Alsó-hegy magyarországi részét 2004 óta kutatjuk, az első években a központi részét, majd 2006-ban és 2007-ben a Ny-i oldalát. Az elmúlt négy év munkájának eredménye két jelentős méretű zsomboly feltárása (Buk-si-zsomboly és Hana-lyuk), valamint számos eddig ismeretlen beszakadás és depresszió felmérése, melyek közül a legérdekesebb a Csehek-szakadéka. Jelen tanulmányban e három felfedezést ismertetjük részletesebben.

2. Módszer

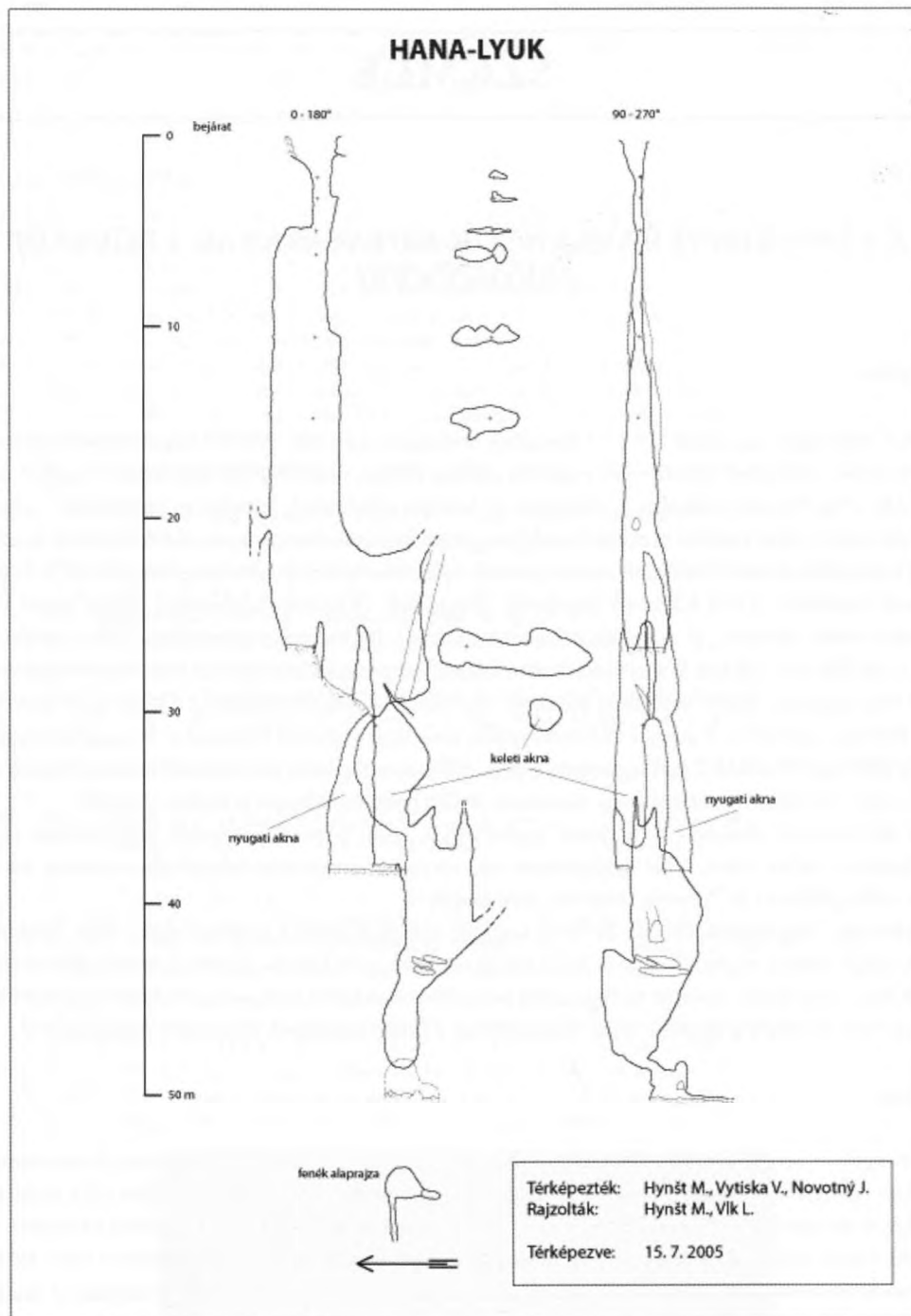
A barlangok és az objektumok felkeresése, azonosítása után megkezdjük tudományos feldolgozásukat. A régebben használt mérőszalagot, lézeres távolságmérőt és iránytűt felváltottuk a modern GPS technológiára. Az így nyert adatokat GIS rendszerbe helyeztük, ami ezen karsztos objektumok korszerű és modern nyilvántartását jelenti, ezenfelül kizárja az egyes barlangok összetéveszthetőségét. E módszerekkel 2007. júliusáig 247 zsomboly és beszakadás, valamint 84 barlang és 32 karsztforrás került a kataszterbe a területen. A munkálatokat nem fejeztük be, így várhatóan növekedni fog a nyilvántartásban szereplő objektumok száma.

3. Eredmények

Hana-lyuk

A zsomboly bejárata a volt Szabó-pallagi erdészháztól 450 m-re DK-re, a Hársas-hegytől 410 m-re ÉK-i irányban, több kisebb töbörből összenőtt, tagolt mélyedésben nyílik, 469 m tszf. magasságban. A zsombolyt a ZO CSS 1-11 Barradien barlangkutató csoport fedezte fel 2005-ben. Az eredetileg köves berogyáson friss

¹ Czech speleological society, ZO 1-11 Barradien

mozgásnyomokat lehetett megfigyelni, amely részben feltárta a zomboly bejáratát. A bejáratot eltorlaszoló kövek eltávolítása után, amely veszélyeztette a barlangba való lejutást, szabaddá vált az út az ismeretlen zombolyba.

A zomboly bejárata egy É–D irányú hasadék mentén alakult ki, mérete 2 x 1 m. A bejárat Ny-i oldala függőleges sziklafal, a K-i oldal tölcészerűen szűkül lefelé a barlang irányába, a kezdeti 1 m-es szélességéből 40 cm-re csökkenve. A hasadék 2 m után tovább szűkül, helyenként 35 cm-re, azonban a szelvényt a kiálló sziklabordák az oldalfalak mentén 6 cm-re is leszűkítik. A hasadék szelvénye -5 m mélységben eléri a 2,5–3,5 m-t.

A járat É-i végén, -20 m-es mélységben, 60 x 40 cm-es ablak található, mely az előzővel párhuzamosan futó, cseppkövekben gazdag kürtöbe nyílik, ez azonban összезáru. A fő járat -26,5 m mélységben vízszintes talpú hasadékba vezet, melynek alapterülete 2 x 1,5 m, az aljzatát agyagba ágyazott apró kötőrmelék alkotja. A hasadék Ny-i fala függőleges, melyet cseppkölefolys borít, a teret két sztalagmit osztja ketté. A hasadék falain, illetve a sztalagmitokon borsókő-kiválások figyelhetők meg.

A hasadék D-i irányban folytatódik tovább, meredek lejtő vezet -30 m-es mélységbe. Itt omlás található, amely kimozdított egy 45°-os szögben fejlődött cseppkőkérget, amely 1 m-t lóg ki a következő akna fölé. Mellette egy több méter magas, 0,8 m átmérőjű cseppkőoszlop mozdult ki és támaszkodik szintén a következő akna falához. A főtén található hasadék egy másik felszínen is látható beszakadást közelít meg, ezt azonban még nem vizsgáltuk át részletesen.

A zsomboly második aknája két párhuzamos hasadékból áll, melyek egy 180° és 260° irányú törések kereszteződésében alakultak ki. A Ny-i akna -37 m mélyre nyúlik le, és a bejárat hasadékrendszerrel együtt keletkezett. A K-i akna kör szelvényű és -37 m mélyre vezet egy sziklás párkánnyal megosztva. A két aknát egy ablak köti össze. A párkány után található a harmadik akna, mely ovális szelvényű és -48 m-es mélységbe vezet. Az akna alján omladék található, melyre cseppkőképződmények települtek.

Az akna feneke 260°-os irányban lejtőben folytatódik, amely 80 x 50 cm-es átmérőjű, ellipszis alakú ablakban ér véget. Az ablak kisebb, 2 m magas és 1 x 1,5 m széles terembe vezet. Ebből a teremből kisebb, 1,5 m magas fülkébe lehet továbbjutni, illetve egy járhatatlanul szűk, több mint 2 m hosszú, vízszintes hasadékba lehet betekinteni.

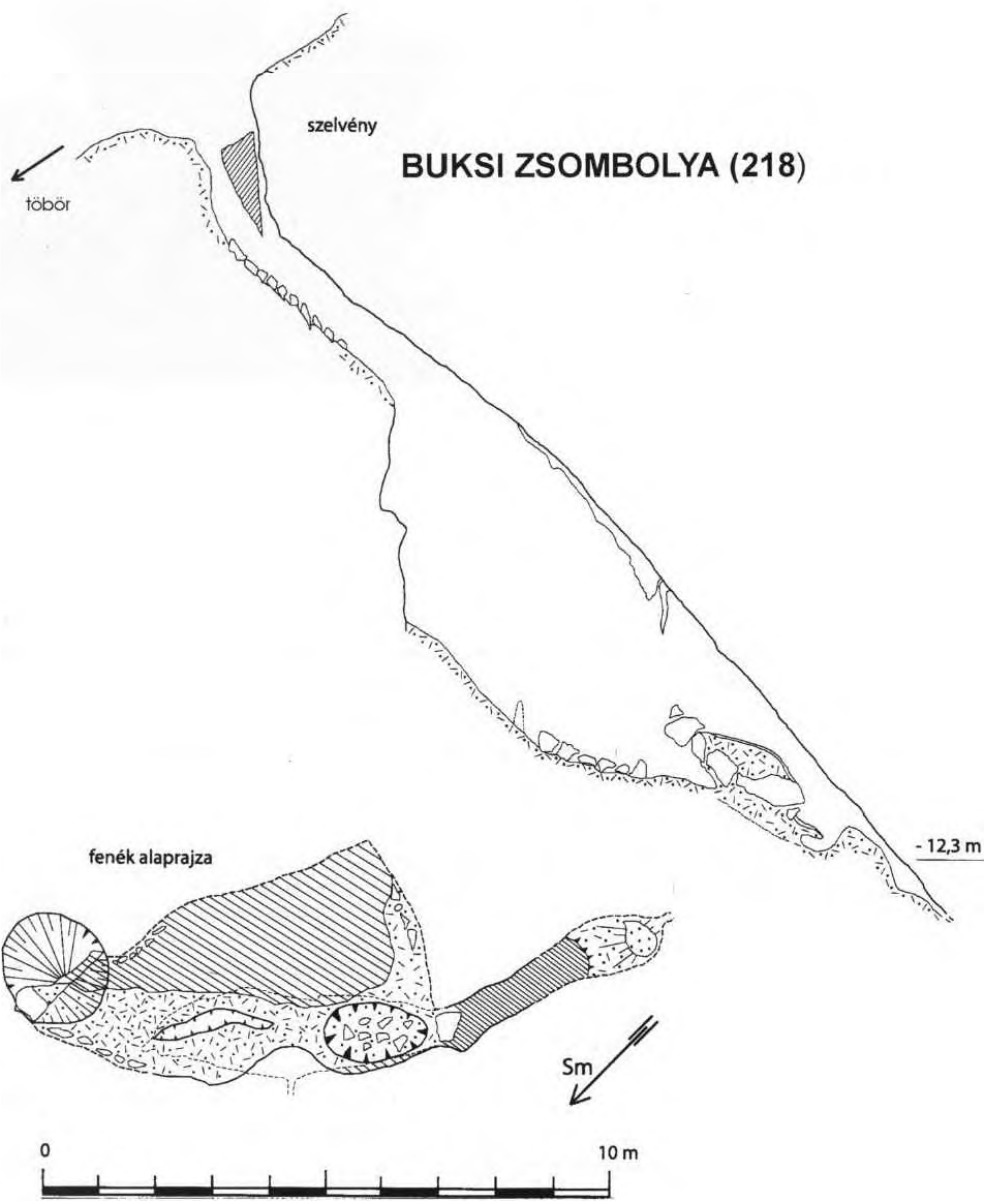
A zsombolyban 2005. 07. 12-én a mellékelt széndioxid koncentrációt mértük:

Mérés helye (mélységben)	CO ₂ -koncentráció
-5 m	0,3 %
-30 m	0,5 %
-50 m (zsomboly fenék)	0,7 %

Buksi-zsombolya

A barlang bejárata 492 m tszf. magasságban nyílik, a Hideg-lyuk bejáratától kb. 80 m-re DNy-i irányban. A barlangot V. Kopecká (ČSS) fedezte fel terepbejárás során, teljesen jelentéktelennek tűnő töböroldalban talált kisebb sziklafal aljában lévő, részben megnyílt beszakadás formájában. A bejáratban található agyag és némi kötőrmelék eltávolítása után biztonságossá vált a bejárása.

A Buksi-zsombolya (Buksiho priepast') bejárata többé-kevésbé sziklás, 1,5 m átmérőjű, kör alaprajzú. A barlang egészét meghatározza egy É–D-i irányú, 55°-os lejtésű tektonikus hasadék. A bejárat hasadékhoz kúszva járható folyosó csatlakozik, amely a kőzet réteglapjai mentén fejlődött. A bejárat hasadék 7 m mély letéréshez vezet, amely omladékból képződött híddal ketté van osztva. A letérés utáni terem aljzata agyagos köztőrmelékkel, illetve feltehetően korábbi kutatásból származó bontási törmelékkel borított. A terem ellipszis alakú, a főtétjét gyönyörű, hosszú cseppkőfüggönyök borítják, illetve egy különösen érdekes, kb. 40 cm hosszú, spirálisan megcsavarodott sztalagtit is megfigyelhető. A terem végén beékelődött kötőmb alkot 1 m magas lépcsőt a járatban, a továbbvezető folyosó agyagos omladékos alján ritkán előforduló cseppkőkéreg alakult ki. Ez időszakos víztócsa létezésére utal. A hasadék oldalfalain borsókő-képződmények fejlődtek. A hasadék végén a folyamatosan lejtő főté eléri a barlang aljzatát, ahol csak egy gyengén huzatoló kisebb nyílás található. Továbbjutás szempontjából ez reménytelen pont, azonban fennáll a képződmények sérülésének veszélye a bontási törmelék felszínre szállítása során, ezért alapos megfontolást igényel. A zsomboly mélysége 12,3 m, a poligon hossza 24 m.

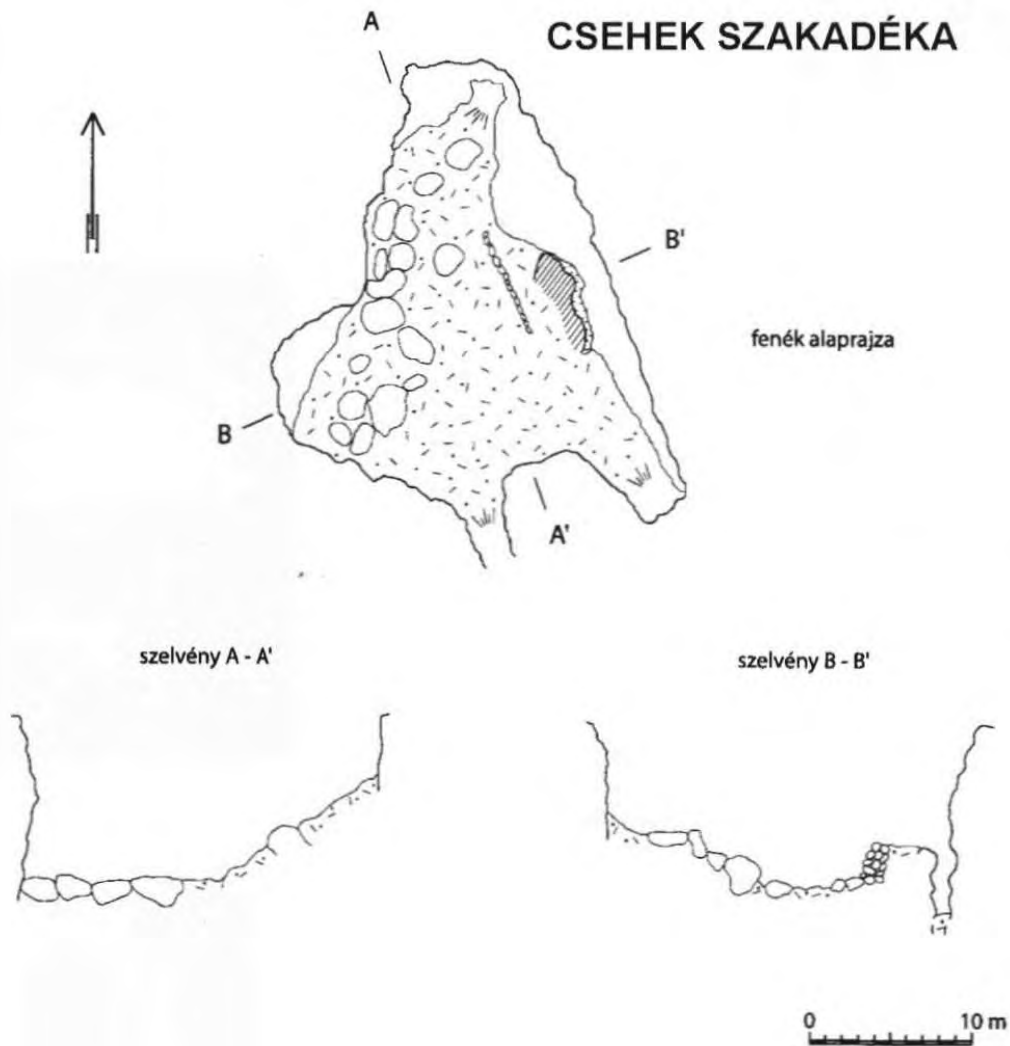

Térképezték: Lešínský G., Novotný J.
 Rajzolta: Lešínský G.
 Térképezve: 6. 8. 2003

Csehek-szakadéka

A beszakadás 490 m-re és 346°-os irányban található a 317-es határkötől, a Poronya-tető irányába. A beszakadásban, melyet 2007-ig nem említett az irodalom, 3 hársfa nő. A bejárata sziklás és 15 x 11 m átmérőjű. Alját közettörmelék alkotja, a K-i fal mentén kisebb sziklakibúvás alatt 40 cm széles hasadék található.

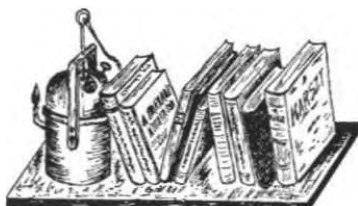
CSEHEK SZAKADÉKA

Térképezték: Kutílek P., Mandelová Z., Vlk L.
Rajzolta: Vlk L.
Térképezve: 21. 7. 2007

A feltáró munka eredményeként a földdel és kövel kitöltött hasadék mélysége 2 m lett. A nagyméretű kőtömbökkel teljesen kitöltött barlang bejáratának megnyitásához hosszú távú munka szükséges. A beszakadás jelenlegi mélysége 5 m.

Fordította: Máté Tibor (Slovak speleological society, Speleoklub Drienka Košice)
Lektorálta: Gruber Péter

A SZPELEOLÓGUS KÖNYVESPOLCA

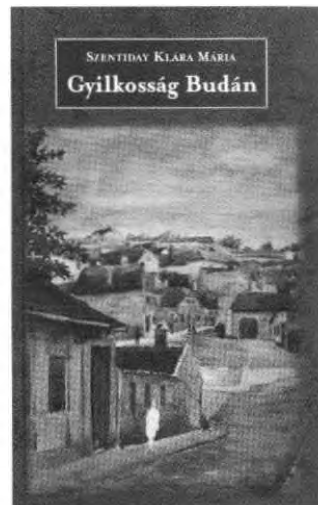
Szentiday Klára Mária: Gyilkosság Budán

A szerzőnő vidám alakjára az 50-es, 60-as évek alsó-hegyi expedícióinak résztvevőjeként és a Kinizsi barlangászaként már csak az idősebb barlangászgeneráció emlékezik. Regényírásra nyugdíjba vonulása után adta fejét. Ez már a harmadik regénye. És hogy miért ismertetjük lapunk hasábjain ezt a határozottan a krimi műfajába tartozó művet?

Legyen ez a regény lámpás, és világítsa meg az emlékezés fényével barlangos társaim útját az örök sötétség birodalmában – írja könyvének mottójaként a szerzőnő.

A 440 oldalas, izgalmas, szerelmi szálakkal szorosra fűzött regény egy része az Alsó-hegy környezetében és barlangban játszódik. A területet ismerők számára felismerhetők a helyszínek, noha sok esetben a neveket megváltoztatta a szerzőnő.

H. T.

Szentiday Klára Mária: Karcolatok Balázs Dénes barlangkutató csoportjának életéből 1957–1970.

A szerzőnő az előzőekben említett regényírás mellett hangulatos visszaemlékezést írt a régi, Balázs Dénes által szervezett barlangkutató expedíciókról és egyéb barlangkutatói és csoporttevékenységekről. A komoly feltáró kutatásokra számos kedves, humoros – sok esetben anekdótává vált – epizóddal tarkítva emlékezik vissza. Egyes epizódokban több, a későbbiekben ismertté vált barlangkutató is megjelenik.

Az A/5 méretű, 24 oldalas füzet egyrészt egy, a magyar barlangkutatók hősinek korszakának olvasmányos dokumentuma, másrészt nagyon szép megemlékezés Balázs Dénes kiemelkedő barlangkutatói és szervezői képességeiről.

A visszaemlékezést a borító néhány korabeli felvétele teszi hitelesebbé.

H. T.

Szentiday Klára Mária

Karcolatok

BALÁZS DÉNES

barlangkutató csoportjának életéből

1957–1970

ÚJ BARLANGOS BÉLYEG

Az osztrák posta új, 55 centes bélyeget adott ki.
Mérete: 30 x 25 mm.

Ábrája: Brandt-denevér (*Myotis brandtii*)

